

İsmail Onarlı

Osmanlı Devleti'nin kuruluş sürecinde Türkmen boy ve oymak beylerinin, babalarının, dedelerinin, şeyhlerinin, dervişlerinin önemli işlevleri vardır. Beylik'ten imparatorluğa 150 yıllık geçiş sürecinde aşama aşama Alevi Türkmen Beyleri ve İnanç önderleri ve toplulukları "Devletin Yapısal Organizasyonu"ndan atılmışlardır. Anadolu Beylikleri de askeri güç kullanılarak tasfiye edilmiş, bu beylikteki Türkmenler sınır boylarına sürülerek zorunlu iskâna tabi tutulmuşlardır.

Başlangıçta Osmanlılar ülkelerine "RUM" diyorlardı. Yavuz'dan sonra ise "Osmanlı ya da "Devlet-i âl-i Osman" denilmeye başlandı. Osmanlı Devlet yönetimi

(Divan ve saray) ile Kapukulu Askerleri, dirlik sahipleri; "Türk olmayan" dönmelerden oluşmaktaydı. Bu dönme devşirmeler; asker ya da yönetici olarak eğitilerek ve Türkçe öğretilerek devlette görev alıyorlardı. Osmanlı Hanedanlığı etrafında oluşturulan helozonik dönme Asker-Sivil yönetici sınıfın başında hanedan aileden bir "sultan" olan devlet "Despotik" ve üretim ilişkileri de feodal yapıda idi. Türklük açısından baktığımızda Akkoyunlu ve Safevi Devletleri; Osmanlılardan daha çok Türk'tür. Osmanlılar da Türkler "akıl ve idrak yoksunu" ikinci sınıf vatandaşlar olup, Ermeni-Rum-Yahudi-Kürt-Arap vb. unsurlar daha önplandaydı.

I.Bayezit - Yıldırım (1389-1402) Sırpistan'dan Malatya'ya kadar uzanan coğrafyada siyasi birlik sağlayarak yönetici Türkmen Beyleri yerine devşirmeleri atamıştır. 1402 Timur ile yapılan Ankara Savaşı yenilgisi ve Yıldırım Beyezit'in esareti

Anadolu birliğin yokederek; "Fetret Devri" (1402-1413) açılır.

Şeyh Bedreddin İsyanı devlet erkinden dışlanan Türkmen ve Alevi unsurların "devleti ele geçirme"ye yönelik bir harekattır. Şeyh Bedreddin'in izlediği siyasi çizgisi: Hâce Bektaş-i Veli - Abdal Musa - Kaygusuz Abdal'ın takip ettiği Türkmen stratejisidir. Musa Çelebi'nin Kadıaskeri Şeyh Bedreddin'in kedhudası olan Börklüce Mustafa ve Torlak Kemal'in ordularında bazı tarihçilerin yazdıkları gibi Yahudi ve Hristiyan unsurlar yoktur. Bedreddinlilerin Doğu

Akdeniz-Ege (Antalya-Konya-Aydın-İzmir- Manisa-Balıkesir-Çanakkale) ve Rumeli (Trakya-Edirne-Serez-Filiba-Manastır-Razgrad" hattı ile Abdal Musa-Kızıldeli ve Saru Saltuk gibi dergâhlar da "Askeri Siklet Merkezleri" olmak üzere ayaklanmaları tamamen bir Alevi Türkmen başkaldırısıdır... 18 Aralık 1420'de Serez çarşısında asılarak idam edilen Şeyh Bedreddin'in ölümü üzerine başkaldırı durdurulur. Alevi (Batini-Hurufi-Kalenderi) zümreler yenilgi sonrası tekrar toparlanırlar ve örgütlenirler. Bu kez de Hurufiler,1444 de Edirne'de toplu olarak canlı canlı yakılır.

II.Murad (1421-1444)'ın tahtı oğlu II.Mehmed'e bırakarak başkent Edirne'den Manisa'ya çekilmesi; tarihte "Buçuk Tepe Olayı" denilen eski Türkmen yönetici sınıf ile II.Mehmet yanlısı yeni Enderunlu dönme devlet yöneticileri arasında çatışmalara dönüşür. II.Murad yanlısı Çandarlı Halil Paşa ve Türk Beyleri, gizlice Manisa'dan getirttikleri II.Murad (1446-1451)'i tahta geçirirler. Oğul II.Mehmed'i de Manisa'ya gönderirler. Baba - oğul taht mücadelesi ve Türkmen - Dönme devşirme yönetici kavgası Şubat 1451 de II.Mured'in ölümüyle yerine oğlu II. Mehmed (1451-1481) geçmesiyle bir süre dondurulur.

İstanbul'un fethi Türkler açısından önemli bir dönüm noktasıdır. 29 Mayıs 1453 Salı günü İstanbul'u Bizans devlet ve Ortodoks Kilise yöneticileri Osmanlılara teslim eder. Fatih Sultan II.Mehmed'in de 2 gün sonra Ayasofya Kilisesi ile Bizans İmparatorluk sarayına giderek törenle Bizans ve Osmanlı devlet erkanını kabul etmesiyle de Osmanlı İmparatorluğu ilân edilmiş olur. Bu durum aynı zamanda Bizans tahtına Fatih Sultan Mehmet'in getirilmesi de demektir. İstanbul'un fethi Türk tarihçilerinin abarttıkları kadar önemli bir askeri kuşatma ve muharebe değildir. Osmanlı II.Veziri Rum Zağanos Paşa gibi dönmelerin ve tükenmiş,çürümüş Bizans yöneticilerin işbirliğiyle ve de direniş gösteren grupları katledilme operasyonu ile İstanbul alınmıştır. Rum Zağanos Paşa gösterdiği bu maharetten dolayı Vezir-i Âzamlığa (başbakanlığa) getirilmiştir. İstanbul alınmasıyla, Zağanos Paşa ile birlikte dönme devşirmelerden (Enderunlu) 34 vezir atanmıştır. Vezir-i Azam Çandarlı Halil Paşa ve Türk vezirler görevlerinden alınmıştır. Fatih Sultan Mehmet ; İstanbul'u başkent yapmış, kendisini Edirne'de tahtan indiren Vezirleri ve Türkmen Beylerini görevden alarak sürmüştür. Bizans Devlet müesseselerine uygun yeniden devlet yapılmasını gerçekleştirmiştir. Şeyhülislamık müessesesini ve Müftülüğü de "Fener Rum Ortodoks Patrikliğine" benzer bir yapıyla Ortodoks İslam (Sünni) şariat organizasyonuna dönüştürmüştür. Çandarlı Halil Paşa tutuklanarak Edirne'ye gönderilmiş burada ki hapisanede işkence edilerek tüm para ve mallarına el konmuş;

Temmuz 1453 başında da katledilmiştir.

İstanbul başkent olması ve Fatih Sultan ile yeni bir döneme girilir: Türk aristokratları ve Türk halkı devlet yönetiminden tamamen dışlanır ve Padişah üzerindeki etkileri de sona erer.

Türklerin yerini Padişahın otoriter görüntüsü altında; dönme devşirme Kapıkulu-Enderun zümreleri devlet erkine sahip olurlar.

II. Bayezit (1481-1512) sinsi siyaseti Bektaşî-Kızılbaş ayırımı; kentsel ve kırsal Alevî bölüntüsünü başlatmış, bu süreç Kânûnî'nin Sersem Ali Baba'yı Pir Evi'ne atmasına kadar devam etmiş, bu (1551) tarihinde dergah iki başlı olmuştur.

II.Bayezit yeni fethettiği Modon, Koron, Navarino, Mora, Draç gibi yörelere Anadolu'daki Kızılbaş zümreleri çoluk-çocuk, kadı-erkek yüzleri demirle dağlanarak zorla sürülerek iskâna tabi tutulurlar. Aynı tip uygulamalar Fatih döneminde Karaman ve Konya'da da olmuştur. Rum Mehmet Paşa bölgede zulüm ve katliam yapmıştır. Atatürk'ün ataları da bu yöreden alınarak bugünkü Mekodonya'nın Jupa bölgesinin Kocacık Köyü'ne iskân edilmiştir.

Fatih ve Beyazıt döneminde; Akdeniz, Ege ve İç Anadolu Türkmenleri oymaklar ve kabileler halinde Akkoyunlu ülkesine ve bugünkü Kuzey ve Güney Azerbaycan'a göç ederler. Şeyh Cüneyd ve Şeyh Haydar bu Türkmen topluluklarını örgütlerler. Erdebil Tekkesi baz alınarak "Kızılbaş Öğretisi" yaygınlaşır ve merkezi olarak örgütlenir. Şah İsmail'in önderliğinde 24 Oğuz Boyundan olan 72 Oymak Beyi ve 40 Seyyid Ocağından dedenin katılımıyla Erzincan'ın Sarukaya yaylağında ki "Türkmen Kurultayı"nda "Kızılbaş Safevî Devleti"nin kuruluşuna karar verilir; ve 9 Eylül 1502 günü Tebriz'de kurulur. Böylelikle, Alevilik devlet ve toplum yönetimi olarak Türkler tarafından yaşama geçirilir.

I.Selim (1512-1520)'in tahta geçmesiyle Türkmen sürgün ve katliamları daha da vahim bir hal alır. 1514'deki Şah İsmail ile Yavuz Selim arasında geçen Çaldıran Savaşı öncesi ve sonrası Anadolu'da; tarihi kaynaklar 40 ilâ 100 bin civarında Türklerin katledildiğini yazmaktadırlar. Şafi mezhebinden Nakşibendi tarikatından Kürt mollası Şeyh İdris-i Bitlisi'nin önerisi ve planlamasıyla Doğu ve Güney Anadolu'dan Türkmenler sürülerek ya da katledilmişlerdir. Türkmenlerin hakim oldukları idari beylikler ve toprakları; "yurtluk ve ocaklık" adı altında Yavuz'un imzaladığı boş fermanları, İdris Bitlisi öldürerek 400 Kürt Aşiret reisine, ağasına vermiştir.

Yavuz Selim tarafından Erzincan Valiliğine atanan (dönme) Bıyıklı Mehmet Paşa ve danışmanı İdris Bitlisi bölgede terör estirirler. Kurban Bayramında Osmanlı muhafızları Kızılbaş Türk ve Zazalara saldırarak binlercesinin kafasını keserek Erzincan'a getirerek şehirde, Kızılbaş kafataslarından minare yaparlar.

Bıyıklı Mehmet Paşa Osmanlı Ordusu ile İdris Bitlisi de topladığı 10 bin Kürt gönüllüsüyle; Munzur dağlarına çekilen Şah İsmail'in Erzincan Valisi Nur Ali Halife ve Kızılbaşları, Haziran 1515'de Ovacık yöresinde ki Tekir Yaylağı'nda bularak bir bölümünü kılıçtan geçirirler, diğerleri kaçarlar. Dersim yöresinde Osmanlı Ordusu ile Palu Beyi Çemşid ve İdris Bitlisi komutasındaki Şafi Kürt gönüllüler; on binlerce Zaza ve Türk Kızılbaşı katlederler. Artık Yavuz'un adı Aleviler arasında Yezit ile birlikte anılmaya başlanır ve lanet okunur olur. Yavuz Selim'in Mısır'ı alması ve 74.ncü İslâm Halifesi olması ile sünnilik resmi ideoloji haline gelir ve İslâm Devlet kimliği oluşur . Osmanlı sınırlarının genişlemesiyle de "Roma İmparatorluğu" varisi olur.

Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) dönemi İslami kabuk içinde ama çeşitli uluslardan oluşan Osmanlı devlet tam bir "Roma İmparatorluğu" halini alır. Bu dönemde yine Türklere zulüm, şiddet ve katliamlar devam eder. Kürt kökenli Ebussu'ûd Efendi (1545-1574)'in Şeyhülislâm olmasıyla ve verdiği fetvalarla Kızılbaş Katliamı, "İslâm Şeriatı"na göre meşruluk kazanır. Yedi Kızılbaş öldürene "Cennetin Anahtarı" verilir. Bugün sünni ilim adamları tarafından "huşu ile anılarak evliya mertebesi"ne çıkarılan Ebussud Efendi, Türk katliamcısından başka bir şey değildir. Aslında lanet okunacak bir zalim, İslamiyeti çıkarlarına göre yorumlayan cellat bir din ûlamasıdır.

Hırvat kökenli ve nakşibendi tarikatından Kuyucu Murat Paşa 6.12 1606'da sadrazam olduktan hemen sonra Anadolu'da geniş çaplı Alevi katliamı hareketi başlatır. 70 bin Alevi Türkmeni diri diri kazdirdığı kuyulara gömdürür.

Küçük çaplı yöresel de olsa, Alevi kırımları ve topraklarına el koyma işlemleri; İttihat ve Terakki dönemine kadar devam eder.

SONUÇ OLARAK: Bizim bu yaptığımız tarihsel kaynaklardan Osmanlı Dönemi'nde Alevi kitlelere yapılan ve reva görülen muamelenin kesitsel bir tespitidir. Türklerin tarihinde aynı yörede olan Malazgirt ve Çaldıran savaşları iki karşıt dönemeçtir. Selçuklu Sultanı Alparslan; Bizans'ın sınırlarını korumak isteyen İmparator Romanus Diogenes'i 26 Ağustos 1071'de yenerek Anadolu (Rum)'nun kapılarını Türklere açmıştır. Bizans başkenti İstanbul'un sahibi Yavuz Sultan Selim ise; Şah İsmail'i 24 Ağustos 1514'de yenerek Anadolu'nun kapılarını Türklere kapatarak; Alparslan ve Oğuz-Türkmen boylarından Bizansın intikamını almış ve doğu bölgesi hudutlarını da Kürtlerin korumalığine bırakmıştır.

İsmail Onarlı tarafından yazıldı.

(*) Bu Makale; Ağustos 2000’de Cemal Şener ile radyo “YÖN FM”de yapılan “Şah İsmail ve Osmanlı-Safevi Çatışması” söyleşisinin bir özetidir.